

Technologies for Developing Future Teachers' Adaptation to Socio-Pedagogical Activities”

“Teacher of the Department of Pedagogy at Bukhara State University
Amonov Mirjon Namozovich

ABSTRACT

This article analyzes technologies for developing social competencies of future teachers. The concept of social competence, its structural aspects and significance in pedagogical activity are studied. Methods for forming social competence based on various approaches are analyzed, and mechanisms for developing this competence in the educational process are presented. The stages of future teachers' acquisition of socio-cultural values and their application in their professional activities are also covered. The article considers factors influencing the development of social competence, interactive approaches in the educational process, and the role of communicative and psychological competencies in pedagogical.

KEYWORDS

social competence, pedagogical competence, professional development, educational technologies, communicative competence, psychological competence.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bo'lajak pedagoqlarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari tahlil qilinadi. Ijtimoiy kompetentlik tushunchasi, uning tarkibiy jihatlari va pedagogik faoliyatdagi ahamiyati o'rganiladi. Turli yondashuvlar asosida ijtimoiy kompetentlikni shakllantirish metodlari tahlil qilinib, ta'lim jarayonida bu kompetensiyani rivojlantirish mexanizmlari keltiriladi. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiymadaniy qadriyatlarni egallashi va ularni kasbiy faoliyatida qo'llash bosqichlari yoritiladi. Maqolada ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishga ta'sir

qiluvchi omillar, ta'lim jarayonidagi interfaol yondashuvlar hamda pedagogik faoliyatda kommunikativ va psixologik kompetensiyalarning o'rnini haqida fikr yuritiladi.

Kalit soʻzlari

ijtimoiy kompetentlik, pedagogik kompetensiya, kasbiy rivojlanish, ta'lim texnologiyalari, kommunikativ kompetensiya, psixologik kompetensiya.

KIRISH. Yangi taraqqiyot davrida mamlakatimizda bo'lajak pedagogning muvaffaqiyati bevosita uning ijtimoiy muammolardan xabardorligi, muammoni ko'rish va uni hal qilish qobiliyatiga bog'liq. Shu sababli shaxs muvaffaqiyatining asosiy jihati - istalgan maqsadlarga erishish va kerakli natijaga erishishga imkon beradigan ijtimoiy kompetentlikning shakllanishi va taqdim etilganlik darajasidir. Kompetentlikning mohiyati, uning tarkibiy komponentlari, shakllantirish omillari va shart-sharoitlari, kompetentlik turlari va ularning klassifikatsiyasi, kasbiy ijtimoiy xayotda kompetentlikni o'rnini va ahamiyatini o'rganish pedagogika fani oldida turgan dolzarb muammolardir. Bugungi globallashtirish va ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ularning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuvi kelajakdagi samarali pedagogik faoliyatning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuv – bu talabaning jamiyat talablari, ta'lim muhiti, pedagogik munosabatlar hamda kasbiy faoliyat sharoitlariga moslashishi jarayonidir. Mazkur jarayon pedagog shaxsining kasbiy shakllanishi, ijtimoiy faolligi va pedagogik mahoratini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bo'lajak pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuvini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, interfaol metodlar, muammoli ta'lim texnologiyasi, loyiha asosida o'qitish, hamkorlikda ta'lim olish texnologiyasi hamda raqamli ta'lim vositalari talabalarning mustaqil fikrlashi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam

beradi. Interfaol metodlar orqali talabalar pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, muammolarni mustaqil hal etish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladilar.

Kompetentlik – kompetensiyaga egalik. Odatda kompetentlik tushunchasi biror-bir sohada chuqur bilimga egalik deb ta'riflanadi. Bu asosan mutaxassisni kasbiy sohada chuqur bilim va kvalifikatsiyaga ega bo'lishidir. Bunda nafaqat bilim, balki tajriba ham nazarda tutiladi. Shunday qilib, kompetentlik bu – bilim, ko'nikma va malakalar; insonning ma'lum bir talabga javob berishi, belgilangan ko'rsatmalar asosida harakatlanishi; biror bir sohada produktiv harakatlanish natijasida dolzarb masalalarni samarali yechimini topishdir. Ijtimoiy kompetentlikni bo'lajak pedagogning ijtimoiy makonda takomillashuvi deb hisoblasak, xususan, ta'lim muassasasining tarbiyaviy muhiti insonning ijtimoiy xatti-harakatlarini modellashtirib, unga subyektiv o'zini o'zi anglash tajribasini olish, ijtimoiy qobiliyatlarni rivojlantirish imkonini beradi. Tarbiya muhiti orqali ijtimoiy vakolatlarni shakllantirish jarayonida aynan shu pozitsiya muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarning ijtimoiylashuvi jarayonining natijasi, ya'ni maktab va atrof-muhitning haqiqiy o'zaro ta'siri natijasi o'laroq uning yangi darajadagi ijtimoiy vakolatlari yuzaga keladi. Shunda ijtimoiy kompetentlikni shakllantirish bugungi kunda zamonaviy maktab uchun muhim pedagogik vazifalardan biriga aylanadi.

NATIJARLAR. Jamiyatda insonning ijtimoiy subyekt va shaxs sifatida faoliyat olib borishida ijtimoiy kompetentlik muxim o'rin egallaydi. Bu kasbiy kompetentlikning bir yo'nalishi yoki kasbiy faoliyatning asosiy elementidir. Ijtimoiy kompetentlik – o'zini o'zi anglash, bo'lajak pedagoglar xulqatvori va xis-tuyg'ularini tushunishi; bo'lajak pedagoglar bilan muloqot qilishda to'g'ri qaror qabul qilish bilan bog'liq bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisidir. Pedagogning ijtimoiy kompetentligi mohiyati quyidagi jihatlarni qamrab oladi:

1. Pedagog shaxsning ijtimoiy yo'nalganligi (A.Maslou); bolalarga mehr-muxabbat va muloqotga ehtiyoj (L.M.Mitina); har bir bolaga qadriyat sifatida qarash (K.Rodgers).

2. Pedagogning individual xususiyatlari, uning ruhiy xolati, atrofidagi insonlarni qabul qila olishi.

3. Kasbiy “Men-konsepsiyaga” egalik.

4. Refleksiv va persektiv bilim, ko‘nikma, malakalar yig‘indisi. (O‘zining individual – psixologik xususiyatlarini anglaganligi, o‘zini xolati va xulq-atvorini baholay olish; bo‘lajak pedagoglarni har tomonlama xis qilish va tushuna olish).

5. Psixologik-pedagogik bilim, ko‘nikma va malakalar: kommunikativ bilim, ko‘nikma va malakalar; pedagogik muloqotga asos bo‘luvchi bo‘lajak pedagoglarning psixik rivojlanish xususiyatlarini aniqlash va ajratishga oid bilim va ko‘nikmalar.

6. Didaktik jarayon va didaktik muloqotni tashkil etish bilan bog‘liq pedagogik bilimlar.

Shuningdek, ijtimoiy-pedagogik moslashuvni rivojlantirishda trening mashg‘ulotlari, pedagogik amaliyotlar, rolli o‘yinlar va keys-stadi texnologiyalaridan samarali foydalanish zarur. Mazkur texnologiyalar talabalarda kommunikativ kompetentlikni, kasbiy mas’uliyatni hamda pedagogik refleksiyaning shakllantiradi. Ayniqsa, pedagogik amaliyot jarayonida talaba nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorgarligini mustahkamlaydi.

Bo‘lajak pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuvini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ham o‘rni katta. Elektron ta’lim platformalari, masofaviy ta’lim tizimlari va multimedia vositalari ta’lim jarayonining samaradorligini oshirib, talabalarning ijodiy va innovatsion fikrlashini rivojlantiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar talabalarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, o‘tkazilgan tahlillar ijtimoiy kompetentlik mohiyatini anglashda turli xil yondashuvlar mavjud degan xulosaga kelishimizga imkon beradi:

ijtimoiy kompetentlik yoki bo'lajak pedagogning integral sifati, yoki ijtimoiy o'zaro ta'sir sifatida taqdim etiladi; ijtimoiy kompetentlik qaysidir faoliyat natijasi yoki shaxsning ma'lum bir faoliyat turiga erishish ko'rsatkichi sifatida tavsiflanadi; ijtimoiy vakolatni shakllantirishning mazmun komponenti insonning yoshiga bog'liq. Turli yoshdagi ijtimoiy kompetentlikning shakllanish va rivojlanish jarayoni ham umumiy, ham o'ziga xos xususiyatlarga, shu jumladan turli va o'xshash tarkibiy qismlarga ega. Ta'lim oluvchilarning faol ijtimoiy rivojlanish shartlaridan biri ijtimoiy tajribaning turi va darajalarining o'zaro integratsiyasi va ularning o'zaro bog'liklikda qo'llanilishiga bog'liq. Ta'lim oluvchilar faoliyatini boshqarish talabalarnig ijtimoiy-pedagogik kompetentligining rivojlanganligi hamda ularda o'z-o'zini bilish xususiyatlarini shakllanganligiga bog'liq bo'lib, bu jarayon tezkorlik bilan rivojlanishni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'limtarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ – 4884-sonli qarori.
2. . Chuprov V.I., Zubok Y.A., Uilyams K. Xavfli jamiyatda yoshlar. – M.: Nauka, 2013. – P.
3. Veselkova N., Pryamikova E. O'sishning ijtimoiy kompetensiyasi. – Ekaterinburg, 2015-yil.
4. Nagaichenko N.N. Ijtimoiy kompetensiya: kontsepsiyaning mazmuni va tuzilishi. – Yaroslavl Pedagogika byulleteni – 2012-yil, 3-son - II jild (Psixologiya va pedagogika fanlari)
5. B. Q.Xodjaye, B. T. Juraev.- Toshkent: Muharrir nashriyoti, 2020.- 148b
6. Amonov, Mirjon Namozovich. "O'zbekistonda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ko'nikmalarini loyihalash va mustaqil tayyorlash muammolari." *Ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar* 2.3 (2021): 22-26.

7. Олимов Ш.Ш., Ходжиева М.Ш. Возможности применения педагогических технологий в образовательном процессе //Молодежь и XXI век-2020. – 2020. – С. 228-231.
8. Ходжиева М. Ш. Совершенствование аксиологического подхода к педагогической деятельности у будущих учителей //Научный журнал. – 2020. – №. 9 (54). – С. 43-45.
9. Yoshiyena U. M. The importance of using pedagogical technologies in special educational schools //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 22-2 (100). – С. 24-26.
10. Tojiyevich J. B. THE DEVELOPMENT OF THE ART OF MUSIC IN THE PERIOD OF THE SOMANIDS ERA //SHOKH LIBRARY. – 2025. – Т. 1. – №.